Sandvikens fiskeläge på Norra Ulvön, Nätra socken, Örnsköldsviks kommun

INVENTERING AV FLORA OCH NATUR INFÖR PLANERAD KULTURRESERVATBILDNING

Projekt Ångermanlands Flora
2003-09-14
Jan W. Mascher

INNEHÅLL

Inledning……1

Floran i fiskeläget och på den angränsande havsstranden……...2

Fiskelägets högsommarflora……5

Sammanfattning av flora och vegetation i fiskeläget 2003……6

Havsstranden och berget norr om fiskeläget 2003-06-11……..7

Havsstranden norrut 2003-07-30…….8

Strandhällmarkerna söderut från fiskeläget ”Gethelvetet”…….9

Bergsrygg, klyfta och ravin söder om ”Gethelvetet”……...10

Sandvikssjön……12

Stormyran……12

Sammanfattning av flora och natursevärdheter i Sandviken med omgivningar…….13

Åtgärds- och skötselförslag……...15

Källor……..15

Kartor…….16-17

Sandvikens fiskeläge på Norra Ulvön

Inventering av flora och natur

Inledning

Länsstyrelsen planerar att bilda ett kulturreservat omfattande Sandvikens fiskeläge på Norra Ulvön, Örnsköldsviks kommun, med dess delvis intakta 1700-talsbebyggelse. I samband härmed har framförts ett intresse av att komplettera redovisningen av de kulturhistoriska värdena (Hårding 2003, B. Mascher 2003) med naturmiljön. Särskilt intresse tilldrar sig floran, där kulturhistoriskt betingade inslag finns som kan ha sitt ursprung i de s.k. gävlefiskarnas årliga vistelser i Höga Kustens fiskelägen från 1500-talet och fram till 1900talets början. I samband med deras färder norrut från Mälaren och Upplandskusten kan frön av vissa sydliga växtarter oavsiktligt ha följt med bohag, fiskeutrustning och husdjur. Deras förekomst i fiskelägena kan sålunda betraktas som levande kulturhistoriskt/botaniska minnen från gävlefiskarnas epok. Samtidigt kan detta utgöra en förklaring till en rad nordliga utpostförekomster av sydliga växtarter vid ångermanlandskusten. Det bör framhållas att detta visserligen är en i praktiken svårbevisad hypotes, men sannolikheten är mycket stor att frön av diverse kärlväxter transporterats med båtarna och de utensilier som lastats i dem. En relevant jämförelse kan göras med senare tiders omfattande spridning av växter med fartyg till hamnområden under barlastepoken samt senare års invandring av ett stort antal främmande sydliga växtarter (bl.a. en ny för landet och 20 för landskapet Ångermanland nya) i trakten av Husum. I det senare fallet har fröspridning oavsiktligt skett med timmer som transporterats pr. båt från Balticum och västra Ryssland till M-reals pappersfabrik. Detta visar att båttransporter kan ha en stor potential för att berika ett områdes flora.

Växtligheten i Sandvikens fiskeläge med närmaste omgivningar har på uppdrag av länsstyrelsen inventerats vid två tillfällen under 2003, nämligen 10-11.6. samt 30-31.7. för att täcka vår- och högsommaraspekterna av floran. Vid det senare tillfället visade sig växtligheten kraftigt förtorkad och vissnad på grund av den långvariga värmen och torkan.

Den följande redovisningen är särskilt detaljerad beträffande fiskeläget vilket kan vara av värde för framtida jämförelser. Sällsynta och mindre vanliga arter är <u>understrukna</u> och dessa kommenteras i sammanfattningarna. Tiden har inte tillåtit någon inventering av fågellivet.

Floran i fiskeläget och på den angränsande havsstranden 2003-06-10.

Ovan dusch- och diskbyggnaden i N växer *tall*skog med enstaka *granar* och någon *sälg*, bl.a. står här en *kraftig gammal tall*. Underlaget är grovstenigt (gamla strandvallar) med mager mylla och mosstäcke. Örtskiktet domineras av *blåbär* och *kruståtel*. I backen ner mot stranden växer *hallon*, *kråkbär, mjölkört, mjölon, skogsfibbla*.
Vid gångvägen mellan den nämnda byggnaden och servicehuset i kanterna *nagelört, ärenpris*, *norrlandsviol, kattfot, gråfibbla*.
N om servicehuset finns ett stort *hallon*snår, *åkerfräken, bergsyra, femfingerört*. O om byggnaden gräsbeväxt mark med *hallon, åkerfräken, röllika, revsmörblomma, höstfibbla, gu*l *fetknopp,* denna växtlighet övergår gradvis i strandens vegetationsbälte.

På strandplanet utbreder sig ett kraftigt bälte *strandråg* söderut ett hundratal meter till i höjd med stuga 20. Söder därom finns ytterligare ett par smärre ruggar. I nederkanten av strandbältet nedom servicehuset växer ett rikt men begränsat bestånd *saltarv*. I övrigt *hallon*, *strandvial, grässtjärnblomma, mjölkört, gul fetknopp* (sparsamt), *odon* (en stor klon), *röllika*, *skogsfibbla, maskros.* Några bestånd av *sälg* och *svartvide* står i vegetationsbältet nedanför stugorna. S om servicebyggnaden liksom vid en vattenpost strax S stuga 18 växer *nagelört* och *stormåra*. Nedanför denna strandvegetationszon utbreder sig den öppna sandstranden.

Strandrågen lyser gul ovanför sandstranden

På en badminton/volleybollplan strax intill vägen utmed stranden växer trivialörter som *åkerfräken, lomme, gatkamomill* och *maskros*.

Längst i S strax N om byggnaden märkt ”Sandviken” (= stuga 23) närmast båtbryggan kommer ett litet på högsommaren uttorkat dike ner mot stranden från området ovanför vägen. Här växer *brännässlor, krusskräppa, sommargyllen, smörblomma, amerikansk dunört, gåsört, majveronika.*

Mellan stugorna 16-17 finns en stentrapp mot sydväggen av stuga 16, här växer *nagelört* och *smultron* rikligt samt *hallon, vårförgätmigej* och *gråfibbla*. På V-sidan av stuga 16 mot vägen utefter stugradens västra sida likaså *gråfibbla* och *femfingerört.*
Framför (O om) stuga 18 sparsamt med *nagelört*. Intill stugan *nagelört, femfingerört* och *bergsyra* på V-sidan samt rikligt med *nagelört* även på S-sidan där det finns en stensatt ingång med *fjällgröe, röllika* och *maskros*.

Byggnaden mellan stugorna 18-19: *nagelört* på V-sidan och rikligt på S-sidan, vidare *femfingerört, ängssyra,* sparsam *vårförgätmigej* och *bockrot*. *Vitklöver*.

På V-sidan av stuga 19 rikligt med *vårförgätmigej* och *nagelört*. *Femfingerört*.

S om stuga nr. 20 sparsamt med *nagelört* som även sågs i nergången mot stranden mitt för stuga nr. 19 tillsammans med *teveronika, vitklöver* och *bergsyra*. I en gräsbeväxt svacka framför (O om) stugorna 19-20 växer *hallon, brännässla* och *kråkvicker* sparsamt, rikligare med *åkerfräken, krusskräppa, smörblomma, röllika* och *maskros*. På S-sidan och N-sidan av stuga 20 med en stensatt trappa av granitblock *nagelört, bergsyra, groblad, vitklöver, våtarv, röllika*. Utefter kanten mot vägen på V-sidan mitt för stugorna 19-20 *nagelört*.

Mellan stuga 20 och den norra byggnaden mellan stugorna 20-21 tät gräsväxt, trivialt med bl.a *röllika*. Sandigt framför denna byggnad mot O, sparsamt *nagelört*. På byggnadens V sida rikligt med *vårförgätmigej, nagelört, bergsyra, femfingerört*, vidare *röllika* och *maskros*.

Mellan de två byggnaderna mellan stugorna 20-21 sandig mark (trätrappa på husen) med *bergsyra*, *nagelört, femfingerört, renfana* (1 ex.) *höstfibbla*.

Vid den södra byggnaden mellan 20-21 *nagelört* och *vårförgätmigej*. På V-sidan rätt rikligt med *nagelört, vårförgätmigej, bergsyra, röllika, maskros.*

Mellan södra byggnaden och stuga 21 dominerar *gräs, brännässla, hundkäx, smultron, våtarv, röllika*.

Vid stuga 21 på V-sidan *vårförgätmigej* (sparsamt), *röllika*. På S-sidan riklig gräsväxt, *maskros, brännässlor* vid väggen.

På V-sidan av stuga 22 finns ett sandigt fält med gles gräsväxt. *Vårförgätmigej* (sparsamt), *femfingerört*, *bergsyra, ängsgröe (smågröe?).* Vid byggnaden S därom gräs som slagits, trivialt. V denna byggnad sandigt med rikligt *nagelört* och *vårförgätmigej, femfingerört.* O-ut mot byggnad 13 i SV rikligt med *nagelört*, sparsammare *vårförgätmigej, femfingerört, röllika.* Mellan denna byggnad och nästa i SO (spång emellan) tät gräsväxt runtom, *smörblomma, vitklöver*. V om byggnaden i SO ymnigt med *vårförgätmigej*. En öppen kortgräsig plan mellan dessa 2 byggnader S-ut mot byggnad 14 *vårförgätmigej* massvis, fläckvis även tät förekomst av *nagelört, femfingerört, bergsyra, röllika*. V om hus 13 i SV riklig *femfingerört, nagelört* (rätt sparsamt), *bergssyra* (rikligt). N sidan rikligt med *nagelört*, måttligt *vårförgätmigej*.

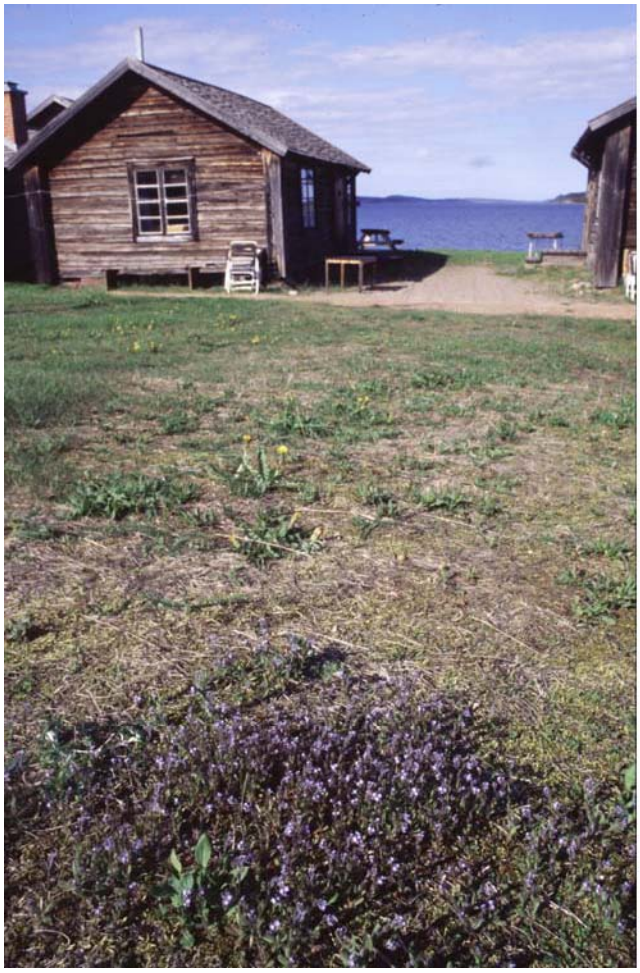

Vårförgätmigej

S om ovannämnda byggnad i SO tätt högt *gräs, krusskräppa, hundkäx, brännässla, sommargyllen, smörblomma, hallon.* Mellan detta hus och vägen framför stuga 23 börjar den ovan beskrivna bäckrännilen mot stranden.

I vägkanten och på en häll framför (N om) stuga 14 växte *nagelört, vårveronika, majveronika* och *bergsyra*. Mot vedboden V om stugan *teveronika, daggkåpa* och *gul fetknopp* (på en häll).

Mellan stugorna 14 och 23 delvis på hällar *tuvtåtel, bergsyra, nagelört* (massvis), *majsmörblomma, femfingerört, gul fetknopp, vårförgätmigej, teveronika, röllika*.

På västra och södra sidan av stuga 23 rikliga bestånd av *nagelört* och *vårförgätmigej*. På västsidan finns också ett rikt bestånd av *vårveronika*. Marken är här torr och sandig, delvis hällar. Denna art är tidigare på N. Ulvön endast uppgiven från Sörbyn omkring 1920 (Skotte 1968), men även funnen vid Ulvöhamn 2003. I övrigt växer vid stuga 23 *brännässla* (invid husväggen), *lomme*, *femfingerört*, *röllika, maskros*. Hällarna på östra sidan mot stranden hyser några glesa smärre *tallar* och *granar*, någon *sälg* samt små plantor av *björk* och *asp*. I övrigt mest diverse trivialväxter som *åkerfräken, tuvtåtel, strandråg* (sparsamt), *svartvide*, *bergsyra, ängssyra, grässtjärnblomma, strandvial, hallon, smultron, mjölkört, gul fetknopp, brännässla*. I kanterna av gången mot piren *östersjötåg, kruståtel, fårsvingel, bergsyra, vårfingerört* (sparsamt).

S om stugorna finns en svacka i hällmarken med *tall, gran, sälg, rönn, åkerfräken, skogsstjärna, kärrviol, mjölkört, hundkäx, hästhovsört.*

Ovanför den övre vägens krök mot de sydligaste stugorna, i skogsbrynet fuktig mark med *skogsbräken, hultbräken, humleblomster, stormåra, midsommarblomster*. Åt SV innanför skogsbrynet ligger en mindre fotbollsplan med trivial växtlighet av *gräs, trådtåg* och *starr*arter.

Den utbredda torrängsbacken väster om husraden och ovanför vägen utmed dessa företedde en anslående anblick på grund av täta massförekomster av *vårförgätmigej* som färgade marken blå. Även *nagelört* fanns här i stor mängd liksom *femfingerört*, eljest artfattig och gles vegetation av *bergsyra, grässtjärnblomma, grässtjärnblomma, röllika, maskros*, söderut även *gul fetknopp*.

I omgivningarna av grillplatsen på torrängsbacken återfanns utöver de nämnda arterna även *rödnarv*.

I kanterna av det öppna sandfältet ovanför fiskeläget och nedanför dynerna i V växer glesa *tallar, kruståtel, kråkris, mjölon.*

Kring kapellet i *tall*skogen intill vägen mot fiskeläget trivial barrskogsvegetation med *blåbär, lingon, ljung, linnaea, skogsstjärna, en.*

Fiskelägets högsommarflora 2003-07-30

Den torra gräsbacken V husraden domineras nu av *rödven, bergsyra, trampört, femfingerört,röllika, gatkamomill, höstfibbla.* Torrt, hårt trampat och slitet.
I södra delen av området *rödnarv*.

I och invid diket mot stranden (se 10.6.) inklusive en kort sidogren som kommer från en brunn strax ovanför vägen noterades nu ett antal ytterligare arter: *rödven, ängsgröe, , rödnarv, hönsarv, grässtjärnblomma, revsmörblomma, vitklöver, gåsört, amerikansk dunört* (nu blommande), *röllika*.

Mellan stugorna identifierades i den torkplågade vegetationen utan närmare lokalisering diverse trivialarter: *åkerfräken, vitgröe, ängsgröe, hundäxing, rödnarv, grässtjärnblomma, hönsarv, våtarv, trampört, bergsyra, krusskräppa, smörblomma, revsmörblomma, brännässla, lomme, kummin, vitklöver, röllika, renfana, groblad, höstfibbla, gråfibbla* (V-sidan av stuga 16). *Vägtistel* sågs söder om det S-ligaste huset i raden utmed vägen, arten är ny för Ulvöarna. På S-sidan av stuga 20 växte *harstarr* sparsamt och vid vägen V om stugradens nordligaste byggnad *sandtrav*.

I vegetationsbältet på stranden nedanför stugraden antecknades nu på högsommaren utöver arter från 10.6.: *åkerfräken, kruståtel, rödven, rödsvingel, ängsgröe, kvickrot, brännässla, kråkvicker, hundkäx, kummin, teveronika, vitmåra, stormåra, prästkrage* (sparsamt steril).

S om de sydligaste stugorna, i övergången till hällmarkerna, noterades i högsommaraspekten, med av torka starkt påverkad vegetation bl.a.: *gran, rönn, kruståtel, kvickrot, hundstarr, ängssyra, krusskräppa, kråkvicker, nypon, hallon, betesdaggkåpa, blodrot, smultron, teveronika, åkerförgätmigej, odon.*

Tre (tidigare fem) stugor, vilka numera endast brukas som förråd, ligger ovanför det öppna sandområdet V om fiskeläget i tallskog innanför krönet av gamla dynbildningar bundna av *tall, ljung, lingon* och *kråkris*. Strax S om stugorna står en mycket *grov gammal tall.* Här går en torr mossbeväxt ravinsänka i östlig riktning ner mot den tidigare (10.6.) beskrivna fotbollsplanen. Mest iögonenfallande växter i denna ravin är *nordbräken, klotpyrola* och *brudborste.*

Sammanfattning av flora och vegetation i fiskeläget år 2003.
Växtligheten domineras som väntat av triviala kulturväxter. Några inslag finns av typen ”kulturspridd fiskelägesflora”, typiska för ångermanlandskustens äldre fiskelägen från Barsviken i söder till Skeppsmalen (Skags udde) udde i norr. Arterna som hör hemma i denna grupp är dock få i Sandviken. Ett betydligt större antal påträffas i Ulvöhamn där dock aktiviteterna och trafiken under lång tid varit intensivare. Sandviken hyser dock några av dessa typiska, 1-åriga, tidigblommande sydliga torrmarkväxter. Inte minst märks *vårförgätmigejen* som blommar i täta mattor och trots att de enskilda blommorna endast är mm-stora färgar framförallt den kortgräsiga backen väster om husen blå. Den växer också mer eller mindre talrikt och iögonenfallande invid de flesta husen, särskilt på V-sidorna, intill husfoten och på grus eller i glest gräs vid bänkar intill husväggarna osv. I samma miljöer och ofta tillsammans med denna art växer den likaledes lågväxta, vitblommiga *nagelörten*. Även denna finns ställvis, både på gräsbacken och invid husen, i täta bestånd som dominerar så att marktäcket skimrar vitt. En tredje art i denna grupp är vårveronikan som påträffades på en lokal i ett rikt bestånd väster om stuga 23 samt mer sparsamt vid stuga 14. Den är sällsyntast av de tre och endast funnen en gång förut för drygt 80 år sedan på Ulvöarna. Vårfingerörten som blommar något senare på försommaren hittades på en lokal nära piren. Den har en större utbredning på gräsbackar i kustlandet. Ytterligare mindre allmänna arter som hör hemma i denna torrängsmiljö med kortväxt gles vegetation är fjällgröe och och rödnarv. De är dock inte karaktärsarter för fiskelägesmiljöer. Helt typiska allestädes förekommande trivialarter i torrbacksvegetationen är *rödven, fårsvingel, trampört, bergsyra, femfingerört, röllika, gråfibbla, höstfibbla, maskros*. I anslutning till det grunda diket i södra delen av fiskeläget växer amerikansk dunört, en kulturmarksart som sedan ett 20-tal år är på snabb spridning i hela landet. Fyndet är det första på Ulvöarna. Förekomsten av saltarv på sandstranden nedanför servicebyggnaden är känd sedan långt tillbaka. Arten är typisk för Höga Kustens sandstränder.

Vid besöket på högsommaren var växtligheten kraftigt förtorkad genom den långvariga torrperioden och värmen och gjorde därför uppenbarligen ett torftigare intryck än normalt. Några anmärkningsvärda tillskott i artuppsättningen noterades ej frånsett vägtistel, en art med gles, ofta tillfällig förekomst i landskapet och ny för Ulvöarna. Ingen av de mer speciella fiskelägesarter som under högsommaren blommar i exempelvis Ulvöhamn observerades, såsom tjärblomster, backglim, timjan, ullört m. fl.

Tilläggas kan att en koloni hussvalor årligen häckar på husgavlarna.

Havsstranden och berget norr om fiskeläget 2003-06-11.

Berget norr-nordväst om fiskeläget utgör en östlig utlöpare av Djupviksberget. Klippgrunden är röd rapakivigranit av nordingråtyp, rik på avsatser och sprickor, delvis även storblockig mark med mossa och lavar på hällar och block. Även större block är rundslipade, ofta vackert *kartlav*sbeväxta.

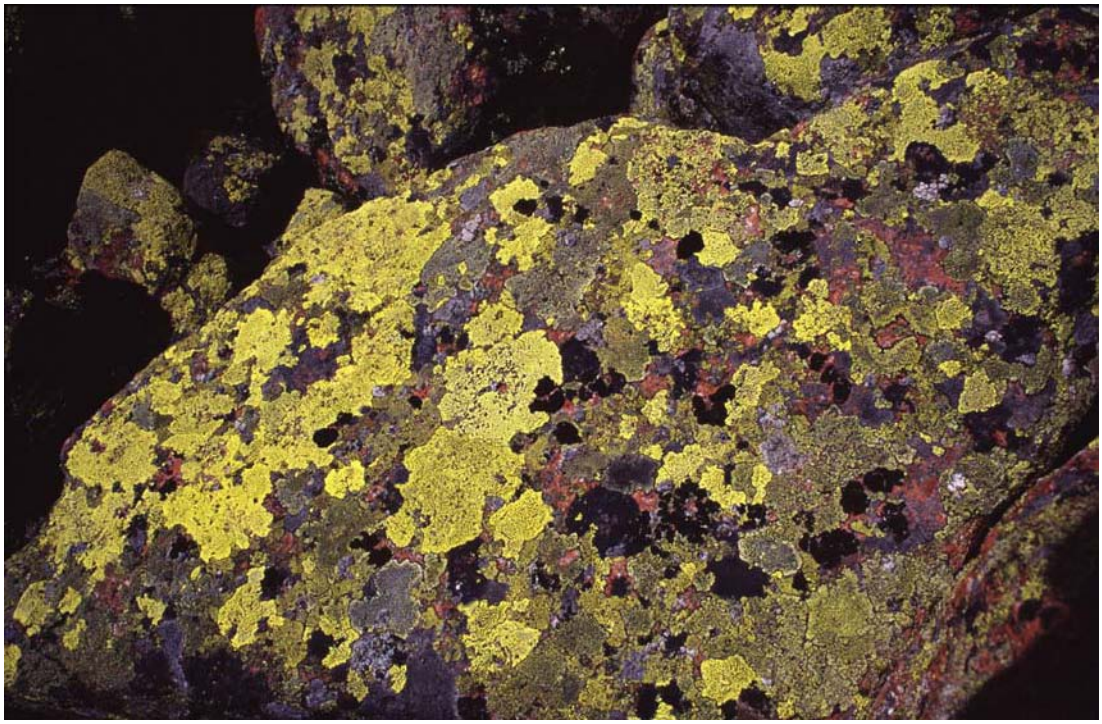

I den glesa *tall*dominerade skogen nedanför bergsavsatserna dominerar *ljung, mjölon, lingon, en, kruståtel, fårsvingel*. I en klyfta med sprickor växte på väggarna *stensöta* och *hällebräken*. I en låg lodrät rapakiviyta N härom fanns 5 tuvor av den tämligen sällsynta ormbunken *gaffelbräken*. I en annan springa fanns även *ekbräken*. I en annan mindre klyfta växte *majbräken* samt ytterligare en tuva *gaffelbräken*. I en djupare klyfta även *hultbräken* och *nordbräken* samt i ännu en klyftbildning N-ut *hallon* och rikligt med *stensöta*. Ett oväntat och anmärkningsvärt fynd i de lodräta ytorna på rapakiviavsatserna i detta berg var 5-6 delvis rikt blommande förekomster av den eljest i Ångermanland strängt strandzonsbundna strandtraven på upp till 20 m höjd över havet, åtminstone 100 meter från havsstrandlinjen och 75 meter från sandstranden. Här växer arten som en landhöjningsrelikt. Detta förekomstsätt är unikt i landskapet där arten har sin enda utbredning i Sverige. Den rikaste förekomsten omfattade ett 10-tal välutvecklade tuvor. På en växtplats förekom *gaffelbräken* alldeles intill, sannolikt en unik artkombination. *Strandtrav* iakktogs även på lägre nivå i en lodrät rapakiviyta strax ovanför (V om) strandstigen. Arten växer eljest rikligt på klipphällarna som en pionjärart i den yttre strandzonen både norr och söder om fiskeläget. Den blommar rikast på försommaren.

Strandtrav i berget ovanför havsstranden

I bergets avsatser mot öster påträffades en fuktig svacka med *tuvull, skvattram* och *odon*, i en annan hällkarsliknande sänka växte även *ängsull*.

Stränderna norr om Sandviken domineras ut mot havet av flacka, kalspolade, vackert röda rapakivihällar. Det finns också blockiga områden med rundslipade stenar. På udden närmast norr om fiskeläget växer glesa smärre *tallar, enar, gråalar*. Hällmarkernas örtflora består främst av *fårsvingel, rödsvingel, strandråg* (sparsamt), *bergsyra, strandvial* (sparsamt), *hallon, kråkris, mjölon, ljung, gul fetknopp* och som nämnts *strandtrav* som pionjärart längst ut mot strandlinjen.

Havsstranden norrut 2003-07-30.

En stig går i sandstrandens övre del ett stycke norrut.
Norr om fiskeläget kantas havsstranden som ovan beskrivits (11.6.) av lättgångna, flacka, röda rapakivihällar, sprickiga med sparsam flora i skrevorna. Ett karaktärsinslag är den för ångermanlandskusten unika *strandtraven* ytterst mot vattnet. Det finns också ytor med sand i övre strandzonen, här märks flerstädes utbredda mattor av *mjölon*.
Andra områden domineras av blockiga strandängar beväxta med *rödsvingel, krypven*, *tuvtåtel, gultåtel X tuvtåtel* (denna hybrid är vanligare vid Höga Kusten än ren *gultåtel,* som är endemisk i (dvs. inskränkt till) Bottenhavsbäckenet)*, strandråg, östersjötåg, strandglim*, *krypnarv, gåsört, kråkklöver, slåtterblomma* (sparsamt), *strandvial, fackelblomster, kråkris*, *vattenmåra, gullris*. Enda inslag av träd är glesa, låga plantor av *klibbal*. Ett undantag är ett kraftigt ensamt *klibbal*träd som står som ett utropstecken i landskapsbilden.

Hällmarkerna sträcker sig vidare norrut mot ett kraftigt stenröse en dryg km N om Sandviken och är ovan själva strandremsan beväxta med enstaka smärre *tallar* och *granar* samt *enar*. Mager, artfattig trivialflora i övrigt, främst *fårsvingel, krypnarv, kråkbär, ljung, gullris.* Vidare mot N och NV är strandens karaktär densamma. Utsikten över Höga Kustens skärgård är anslående med Värnsingarna, Mjältön, Skrubban och Balesudden i fonden.

Strandhällmarkerna söderut från fiskeläget – ”Gethelvetet” 2003-06-11.

Söder om stuga 14 finns ett mossigt fuktigt parti med *hundstarr* (rikligt), *ängssyra, majsmörblomma, hundkäx, kärrviol, skogstjärna, hallon* samt ett *nypon*snår (arten ej kontrollerad).

I övrigt flacka, lättgångna rapakivihällar klädda med mosskuddar och spridda örter, *fårsvingel, hundstarr, odon, kråkris, ljung, bergsyra, gul fetknopp,* här och var i sprickor enstaka ex. av

stensöta, *ekbräken*, glesa små *tallar* och *rönnar*. I fuktsvackor och hällkar påträffas *tuvull, ängsull, sumpstarr, odon*. Längst ut mot strandlinjen i springor och skrevor är *strandtraven* vanlig och ses hela vägen söderut fram till det s.k. ”Gethelvetet”. Promenaden över strandhällarna bjuder på vacker havsutsikt med Värnsingarna i öster.
Hällarna även högre upp är sluttande, lättgångna, med flacka avsatser.

”Gethelvetet” som avgränsar hällarna mot söder utgörs av en egenartad flack horisontell sprickbildning som sträcker sig från stranden långt upp i berget och avgränsar det lättgångna hällområdet mot SV utefter en sträcka av mer än 100 meter delvis med överhäng. I sprickbildningen ligger en gång av annan bergart. Därovanför bildar berget en mestadels slät brant vägg. Troligen har en gång i tiden någon av gävlefiskarnas getter halkat nedför hällarna, fastnat i den trånga sprickan och omkommit.Växtligheten i denna skuggiga miljö är sparsam, enstaka *tallar* och små *rönnar*, *lopplummer, nordbräken, odon, kråkris*. I springor enstaka ex. *stensöta, ekbräken, nickstarr*. Ned mot havet *strandtrav*. Högre upp utmed stupet mot NO vidtar en fuktig mossig svacka med *gran, hjortron, blåbär*, i bergväggens sprickor *stensöta*. Här finns också en tvärgående klyftbildning med riklig *nordbräken.*

Bergsrygg, klyfta och ravin söder om ”Gethelvetet” 2003-07-30

Detta område är tillrådligast att nå genom att gå söderut över bergshöjden söder om Sandviken med utgångspunkt från de tre förrådsstugorna i skogskanten V om fiskeläget. Man träffar småningom på en led märkt med blåmålade prickar vilken leder upp längs bergryggen österut. Den viker från högsta punkten av genom oländig terräng ner mot fiskeläget. I denna bergsrygg

söder om ”Gethelvetet” finns ut mot havet en djupt nedskuren ett par meter bred klyfta med 10-15 m höga, lodräta väggar. Mycket sparsam växtlighet i den smala skuggiga klyftan: *rönn, nordbräken, stensöta* (sparsamt i väggarna), *hällebräken* (d:o), *hallon*.

Söder om bergsryggen leder en tämligen bred skogklädd ravin ned mot havet. Älgstigar går ner i ravinen och underlättar framkomligheten. Blåbärsrik *gran*skog dominerar. Ett örtrikt kärrstråk med intressant vegetation, bl.a. orkidéer, finns i norra kanten, i nedre delen av ravinsluttningen. Här tyder den kalkindikerande arten *blåsippa* på att skalsediment finns i underlaget. I övrigt *lopplummer*, *ekbräken, hultbräken, ormbär, bergslok, slidstarr, blekstarr, stjärnstarr, nålstarr, knagglestarr, snip, skogsnycklar, fläckigt nyckelblomster, spindelblomster, ormrot, smultron, humleblomster, blodrot, smultron, skogsviol, rundsileshår, midsommarblomster, hönsbär, brunört, vitmåra, sumpmåra, brudborste, hästhov, kärrfibbla.* Den blockiga stranden nedanför domineras av ymnigt med *åkerfräken*. I den mossiga granskogen ovanför kärret växer den mindre vanliga orkidén *knärot*. Ravinen avgränsas mot söder av en hög, brant bergvägg av diabas med stora block nedanför. I springor i bergväggen enstaka tuvor av den tämligen sällsynta ormbunken *svartbräken*.

Skogsravinen, brudborste i förgrunden

Ytterligare söderut vid klippkusten finns djupa klyftbildningar och av havet vackert ursvarvade lökgrottor som i praktiken endast kan nås med båt.
Sandvikssjön 2003-07-31.

Vägen mot Sandviken går på S sidan av Sandvikssjön ca 1 km från fiskeläget. Det är fråga om en klar, näringsfattig skogssjö, idylliskt belägen, omgiven av hög *gran*- och *tall*skog. Floran runt sjön är trivial, den kantas utom barrträden av *gråal, klibbal* och *en*. Bland örterna är *hönsbär* påfallande riklig, i strandvattnen står *vattenklöver* och glesa strån av *bladvass*.

Stormyran 2003-07-31.

Myrkomplex dominerat av tre större myrar belägna S om Sandvikssjön. Naturreservatet Stormyran bildades här 2002. Myrarna ligger i en N-S-lig rad, de två sydligaste i sydsluttning mot Nördviken, åtskilda av smala myrhalsar beväxta med sumpskog av främst *gråal* och *björk*. Älgstigar som underlättar framkomligheten går genom dessa och runt myrarna. Myrområdet nås lättast via ett körspår i terrängen som tagits upp vid skogavverkning och utgår från vägen ovanför en backe strax söder om Sandvikssjön. Spåret leder ut på ett hygge där en stig går ner till den nordligaste myrens västsida.

Stormyran med småsileshår

Snotterbärmyran längst i norr har karaktär av högmosse med ett flackt centralt plan beväxt med glesa *tallar* samt rikligt med *hjortron* och *skvattram*. Runt detta plan går ett ställvis smalt laggkärr. Denna myrtyp är mycket sällsynt vid Ångermanlandskusten och återfinns närmast norrut först i Grundsunda socken (Sörflärkemossen).

Hällmyran, den mellersta myren, är av medelrikkärrtyp i sina nedre delar och den södra större myren, **Stormyran**, är ännu mer utpräglat av denna typ. Karaktärsarter är inte minst *pors, flaskstarr, knagglestarr, dytåg, snip, vitag, vattenklöver* och *dybläddra*, vidare finns här i vattenstråk och på dybottnar en artrik flora med delvis krävande, i Ångermanland mindre vanliga eller sällsynta inslag som *dvärglummer, kärrull, gräsull, brunag* (sällsynt i landskapet), *ängsnycklar*, *myggblomster* (100-tals, utbredd över stora ytor, landskapets rikaste lokal), *dvärgbläddra*, *småsileshår* (mycket sällsynt i landskapet, den rikaste lokalen, nordligare i landet endast känd på ett par små myrar vid Grundsundakusten). Bland lövträd kring de båda nedre myrarna märks *klibbal*. I bägge myrhalsarna växer bl.a. rikligt med *knagglestarr* och den betydligt sällsyntare arten *grönstarr,* särskilt i fuktstråk där älgarna trampat, ända ner mot havsstranden i söder. Myrarna är orörda av ingrepp och myrkomplexet är ett av de intressantaste i Ångermanlands kustland.

Öster om Stormyran finns ett par mindre kärr som visar liknande rikdrag med bl.a. *dvärglummer*, *kärrull*, *gräsull* och *myggblomster*. I Gruvberget intill Gruvmyran finns rester i form av gruvhål från ett gammalt malmbrytningsprojekt.

Sammanfattning av flora och natursevärdheter i Sandviken med omgivningar

Här sammanfattas och kommenteras natursevärdheter i Sandvikens fiskeläge och dess omgivningar på upp till någon timmes promenadavstånd.

Fiskelägesfloran är rik och sevärd på våren och försommaren med stora fält av blommande *vårförgätmigej* och *nagelört* samt förekomst av *vårveronika*. Under högsommaren är floran särskilt under torra säsonger fattigare. De mänskliga aktiviteterna under sommaren kan antas slita tämligen hårt på vegetationen omkring byggnaderna. Samtidigt som detta ger en miljöförutsättning för de nämnda vårtidiga örterna som är konkurrenssvaga kan en mycket hård förslitning vara bidragande orsak till att en rad växter som noterades 1992 under ett besök av Stefan Ericsson (1992) inte sågs säsongen 2003. Extrem sommartorka under två påföljande säsonger kan också vara en bidragande faktor. Det rör sig bl.a. om följande arter, flertalet redan 11 år tidigare noterade som förekommande mycket sparsamt: *luddhavre, krypvide, fjällnejlika, backglim, backtrav, måbär, ängsviol, timjan*. Flera av dem är typiska inslag i fiskelägesfloran på andra håll vid ångermanlandskusten. Att döma av ett foto taget 1965 har öppna gräsmarker tidigare haft en större utbredning väster om fiskeläget. Viss igenväxning med tall har skett.

En stor gammal tall står söder om förrådsbyggnaderna i V, en annan ovanför dusch-diskbyggnaden i N.

En tilltalande lättgången promenadled utan speciella sevärdheter i floran utgår från vägen strax väster om Sandviken över de skogsklädda höjderna mot Storviken på öns västra sida.

Under vandringar över havsstrandens hällmarker både norrut och söderut från fiskeläget kan man studera den vitblommiga *strandtraven* som i Sverige endast förekommer vid Höga Kusten och är världsarvsområdets främsta botaniska sevärdhet. Den är en av de yttersta pionjärerna i strandkantens senast frilagda landhöjningszon. Unikt är att den här även finns som landhöjningsrelikt i berget ovanför det norra strandavsnittet. Blomningstid slutet av maj-juni, enstaka blomskott även senare.

I skrevorna i detta berg ses tillsammans med strandtraven flera ormbunkar bl.a. den mindre vanliga *gaffelbräken*.
Som ett landmärke ute på den norra stranden står ett stort fristående *klibbal*träd.

Geologiska sevärdheter söder om fiskeläget är den märkliga sprickbildning i berget som går under namnet ”Gethelvetet”. En djupt nerskuren klyfta finns söder därom, ytterligare söderut en botaniskt intressant skogklädd ravin med rik örtflora, bl.a. *blåsippa* och *orkidéer*, samt en diabasvägg i söder med *svartbräken*.

Sandvikssjön är en idyllisk skogssjö vid vägen 1 km från Sandviken.

Ängsnyckel på Stormyran

Stormyran är ett av kustlandets märkligaste myrkomplex med en intressant sammanhängande följd av kärrtyper högmosse-fattigmyr-medelrik myr i sluttning mot havet. I de rikaste delarna ses för landskapet unikt rika förekomster av sällsyntheter som *brunag*, *småsileshår* och *myggblomster*. Värt att notera är att ingen drastisk miljöförändring i form av omfattande igenväxning osv. har noterats i detta av ingrepp orörda myrkomplex sedan området först

inventerades 1970, alltså under en drygt 30-årig period. Orsaker till dessa myrars rikflora kan vara att berggrunden på denna del av ön utgörs av diabas samt att skalsediment kan finnas i underlaget.

Åtgärds- och skötselförslag

Floran på fiskelägets torrängsbackar är betingad av mänskliga aktiviteter som tramp och av att växtligheten hålls kortväxt genom slåtter vilken bör ske som nu med lie, ej gräsklippare, sedan de vårtidiga örterna blommat över och spritt sina frön, dvs. omkring midsommar. Några andra inskränkningar i aktiviteterna i fiskeläget ter sig inte befogade.

Information med illustrationer bör sättas upp om såväl de intressantare mindre vanliga florainslagen som vanligare karaktärsväxter i och nära fiskeläget. Här bör ingå en allmän text om fiskelägenas flora och möjligheten att frön spritts hit från sydligare trakter i samband med gävlefiskarnas färder.

En promenadled bör märkas ut från förrådshusen väster om fiskeläget över bergsryggen söderut till skogsravinen söder om ”Gethelvetet”. Likaså bör märkning ske av stig till Stormyran-området från vägen söder om Sandvikssjön. Skylt med information om naturreservatet bör sättas upp vid vägen där en mindre P-plats anordnas.

Till informationen om vandringar och vandringsmål i omgivningarna bör en varning fogas angående riskerna att gå på våta hällar i fuktigt väder och efter regn. Halkolyckor har enligt uppgift inträffat.

Källor

Ericsson, S. 1992: Fynd från en majexkursion till Ulvöarna, bl.a. våarv *Cerastium semidecandrum* ny för Ångermanland. *Natur i Norr* 11:103-108.

Hårding, B. 2003: Sandvikens fiskeläge. Kulturhistorisk utredning inför eventuell kulturreservatsbildning. Länsstyrelsen i Västernorrland.

Skotte, H. 1968: Växtförteckning från norra Ångermanland omkr. 1925. Manus. Örnsköldsviks stadsbibliotek.

Mascher, B. 2003: Sandvikens fiskeläge på Ulvön. Förundersökning av bebyggelsen inför eventuell kulturreservatsbildning. Länsmuseet Västernorrland.

Mascher, J.W. 1990: Ångermanlands Flora. Lund.

Mascher, J.W. 2000. The High Coast. Enclosure 7. *Vegetation and land uplift in the High Coast*. Länsstyrelsen i Väsernorrlands län. (Ingår i världsarvansökan till UNESCO).

Mascher, J.W. 2003. *Höga Kusten – ett världsarv*. Länsstyrelsen i Västernorrland och Naturvårdsverket. Andra tryckningen. Sundsvall.

Bonässund 2003-09-14

Jan W. Mascher
(Projektet Ångermanlands Flora)

Skonertvägen 2
891 78 Bonässund
0660-370047
Jan.w.mascher@telia.com

Djupvikberget
Djupviken
Malmudden
Storviken
Kallkällviken
1:8
1:8
Sandviken
Sandviksbådan
10:1
Sandvikssjön
Flärkmyran
Norra Ulvön
Snotterbärmyran
Nyåkersmyran
Gruvmyran
Norr-Vårdkasberget
Hällmyran
Gruvberget
Hällmyrberget
Norra Ulvön
Stormyran
2:4>1

erget
1:8
Mäskhällan
Sandviken
Stugby
Sandviken
10:1
Gethelvetet
Sandviksbådar
Pelle liten